

СЛОВО ГОЛОВНОЇ РЕДАКТОРКИ

Любі читачі!

Ви тримаєте в руках восьмий том фахового видання «Наукові записки НаУКМА. Історичні науки», вкотре підготований в умовах повномасштабної російсько-української війни. Як і наш попередній випуск, присвячений пам'яті Михайла Володимировича Кірсенка і Тетяни Аркадіївни Балабушевич, цей є меморіальним. 4 липня 2024 року пішов у засвіти доцент кафедри історії Костянтин Юхимович Гломозда. Костянтин Юхимович працював на кафедрі майже з моменту її заснування, був неймовірно світлою, доброю, інтелігентною людиною, улюбленим викладачем усіх поколінь студентів кафедри. Колегою, на якого завжди можна покластися, незалежно від того, йшлося про якесь наукове питання чи бюрократичне. І який ніколи, навіть попри тяжкі хвороби, що переслідували його в останні роки життя, не відмовляв у допомозі, вірно служив рідній кафедрі усі роки. Його світлій пам'яті ми присвячуємо цей випуск нашого журналу, до роботи над яким долучились не лише колеги і учні Костянтина Юхимовича, а й його родина. Користуючись нагодою, хочу щиро подякувати нашим авторам і Дмитрові Костянтиновичу Гломозді, завдяки яким ми змогли підготувати номер, що відображає обширні зацікавлення Костянтина Юхимовича в історії.

Цей том відкриває меморіальна рубрика «Пам'яті Костянтина Гломозди». Публікація вибраної бібліографії Костянтина Юхимовича стала можливою завдяки зусиллям Дмитра Гломозди. Дослідницькі тексти, вміщені до цієї рубрики, стосуються улюбленої проблематики нашого колеги — мілітарної. Військова історія була не просто дослідницьким полем для Костянтина Гломозди. Улюбленим курсом студентів бакалаврської програми кафедри історії упродовж десятиліть були «Війни в європейській історії»; особисто для мене — це курс, який я пам'ятаю найкраще зі своїх студентських років. Саме доцент Гломозда був незмінним науковим керівником усіх тем із військової історії на кафедрі. Вреїсті, навіть рингтони на його мобільному телефоні були незмінно маршовими. Статті Андрія Пастушенка, Володимира Литвина та Владислава Пилипенка покривають величезний хронологічний період — від англо-іспанської війни 1585–1604 рр. до воєнного конфлікту на річці Халхін-Гол у 1939 р. і далі до Першої російсько-чеченської війни 1990-х рр. Важко повірити, але Костянтин Юхимович міг надати науковий коментар з усіх цих тематик, причому покладаючись не лише на свою неймовірну ерудицію, а й на глибокі фахові знання.

Тематична рубрика цього випуску також відображає обшир дослідницьких інтересів Костянтина Гломозди. Адже модерна історія в найрізноманітніших її проявах — від репресивних політик тоталітарних держав до питань політики пам'яті та їхнього історіографічного осмислення — стійко перебувала у фокусі його зацікавлень. Статті, вміщені до цієї рубрики, висвітлюють малодосліджені питання вітчизняної та зарубіжної історії ХХ ст., базуючись на унікальних джерелах і використовуючи найновіші методологічні підходи для їх інтерпретації. Антропологічно орієнтованими є дослідження Тетяни Бородіної про реквізованих цивільних полтавчан у часи Голокосту, Максима Яременка про екскурсантів, які залишали відгуки про відвідини Державного історичного музею в Києві в часи пізнього сталінізму, та Аліни Білої, яка реконструює саморепрезентації Євграфа Дулумана, колишнього священника, що став атеїстом-агітатором у часи хрущовської антирелігійної кампанії. Питання ідентичності та пам'яті є центральними і для Ореста Костіва та Антона Череп'юка. Першого цікавить те, як українська діаспора реагувала на радянські святкування 1500-річчя Києва у 1982 р., (не)вступаючи в конфлікт з офіційною радянською версією української історії та політикою пам'яті. Другий аналізує ставлення поляків до пам'ятника Феліксу Дзержжін-

ському у Варшаві в ширшому контексті політики декомунізації та формування колективної пам'яті про соціалістичний період. Дослідники радянського періоду досі мало послуговуються методологією історії понять. Роман Коваль — один із небагатьох, хто працює в цьому напрямі, простежуючи у своїй статті семантичну еволюцію поняття «перестройка» у 1980-х рр.

Автори нашої традиційної джерелознавчо-історіографічної рубрики вводять до наукового обігу й аналізують раніше не відомі джерела, вступають в історіографічні дискусії, порушують важливі джерелознавчі питання. Сюжети з ранньомодерної історії України висвітлено у публікаціях Ігоря Тесленка про фальсифікат князя Федька Острозького, Артема Школьного про інкорпорацію Київщини до складу Корони Польської у 1569 р. та Данила Антонюка, який представляє маловідоме краєзнавче дослідження з історії Житомира XVIII ст. Також вміщено публікацію 20 невідомих документів із життя Києво-Могилянської академії XVIII ст., підготовану о. Юрієм Мициком.

Традиційно завершує том рубрика «Рецензії та огляди». Рецензійна стаття Наталії Шліхти присвячена нещодавно опублікованій монографії Романа Скакуна про агентів радянських спецслужб у середовищі православного єпископату України. Дві інші публікації висвітлюють наукове життя і здобутки кафедри історії НаУКМА. Роман Любавський рецензує колективну монографію «Радянське “я” і радянське “ми” між ідеологією та реальністю», яку ми підготували і опублікували у 2024 р. А Ганна Клименко оглядає Міжнародну конференцію молодих дослідників «Досліджуючи минуле: Історик та історичні студії перед викликами сьогодення», яку провели 7–8 квітня цього року.

Ми підготували наш журнал для широкої аудиторії науковців, викладачів, аспірантів, докторантів та усіх, хто цікавиться вітчизняною і європейською історією, сучасними підходами, методологіями та джерелами для її вивчення. Ми присвячуємо його пам'яті Костянтина Юхимовича Гломозди із глибокою пошаною і вдячністю за його віддане багаторічне служіння рідній кафедрі.

Наталія Шліхта,
головна редакторка видання